

ANDREJA LEGAN RAVNIKAR

SIMPOZIJ OŽIVLJENI VODNIK

COBISS: 1.19

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.V25I1.7575](https://doi.org/10.3986/jz.v25i1.7575)

Oživljeni Vodnik: interdisciplinarni znanstveni simpozij ob 200. obletnici smrti Valentina Vodnika (1758–1819), Ljubljana, 31. januarja 2019

Na začetku letošnjega, jubilejnega Vodnikovega leta – kronološko med 200. obletnico smrti Valentina Vodnika (8. januarja) in njegovim 261. rojstnim dnevom (3. februarja) – je v Ljubljani 31. januarja 2019 potekal interdisciplinarni znanstveni simpozij *Oživljeni Vodnik: ob 200-letnici smrti Valentina Vodnika (1758–1819)*. Organiziral ga je Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (predsednica simpozija Andreja Legan Ravnika) s sodelovanjem Slovenske akademije znanosti in umetnosti in Oddelka za slovenistiko Filozofske fakultete (FF) Univerze v Ljubljani (UL) (podpredsednica simpozija Irena Orel). Naknadno se je organizaciji pridružil neprofitni zavod Divja misel, ki upravlja z Vodnikovo domačijo v Šiški, njegov projekt obeležjenja Vodnikovega leta 2019 pa financira Oddelek za kulturo Mestne občine Ljubljana (MOL). Glavni namen konference je bil osvetliti Vodnikovo življenjsko pot ter bogato knjižno in rokopisno zapuščino z novimi spoznanji, ki segajo na področja, na katerih je Vodnik zapustil ustvarjalne sledi: jezikoslovja in klasične filologije, literarne zgodovine in folkloristike, novinarstva in prevajalstva, teologije, kulturne zgodovine, arheologije in tudi naravoslovnih ved. Razsvetljenec, slovenski narodni preroditelj in polihistor Valentin Vodnik je bil namreč duhovnik in frančiškan, pesnik, prevajalec, publicist in urednik, jezikoslovec (slovníčar, slovaropisec, začetnik slovenske terminologije na različnih strokovnih področjih), profesor in celo arheolog.

Na osebna vabila strokovnjakom z raznovrstnih raziskovalnih področij, ki so že preučevali Valentina Vodnika, se je odzvalo 14 raziskovalcev: z ZRC SAZU (6), s FF UL (4), s FF Univerze v Mariboru (UM) (2), s Fakultete za družbene vede UL (1) in grafolog (1). Ti so Vodnikovo delovanje, dosežke in njihov vpliv na sodobnike in mlajše generacije oživili, obogatili z novimi spoznanji ter pretresli z novejših teoretičnih in metodoloških izhodišč ali pa so se posvetili manj raziskanim delom in področjem. Tri tedne pred simpozijem je pri Založbi ZRC izšla knjižica *Oživljeni Vodnik: ob 200-letnici smrti Valentina Vodnika (1758–1819)* s programom in povzetki referatov predavateljev, ki sta jo uredili vodji simpozija.

Interdisciplinarni simpozij je v dopoldanskem času potekal v Prešernovi dvorani SAZU slovesno, vsebinsko zelo intenzivno in množično obiskano. Med pozdravnimi nagovori predstavnikov organizatorjev (predstojnika Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU Kozma Ahačiča, ki nam je zaželel uspešno delo tudi v imenu direktorja ZRC SAZU Ota Lutharja, predstojnika Oddelka za slovenistiko FF UL Marka Stabeja in vodje Oddelka za kulturo MOL Mateje Demšič, je vsebinsko tehtno izstopalo kratko predavanje o pomenu Vodnikovega delovanja in ustvarjanja, ki ga je prispeval največji današnji poznavalec Valentina Vodnika, akademik Janko Kos.

Prvi sklop dopoldanskih predavanj se je začel s plenarnim predavanjem **Martine Orožen** (FF UL) z naslovom *Vodnikov KERSHANSKI NAVUK SA ILLIRSKE DESHELE: jezikovna norma in način ubesedovanja*, ki se je posvetila prevodu t. i. Napoleonovega državnega katekizma v slovenščino. V na novo pridobljenih deželah, tudi v Ilirskih provincah, so z njim poenotili verski nauk za cerkev v celotnem Napoleonovem cesarstvu; Vodnik je katekizmu dodal dve (izvirni) poglavji o versko utemeljenih medčloveških odnosih in o naprednejšem kmetovanju, s čimer je opozoril na nujnost duhovne vzgoje in strokovne izobrazbe rojakov. – **Marko Snoj** (Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU) je v referatu *O priimku Vodnik* raziskal najbolj verjetno etimologijo priimka *Vodnik*, pri čemer je prednostno obravnaval navezavo na hišno ime družinske hiše v bližini vode. – **Boris Golec** (Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU) je na podlagi izčrpnega študija arhivskih virov v predstavitvi *Rod in družinske razmere Valentina Vodnika* prikazal družinsko drevo, analiziral Vodnikove prednike in opozoril na Vodnikovo prvenstvo pri oblikovanju slovenske terminologije sorodstvenih razmerij (*Rod ali žlahta: rodovinsko drevo*). – **Luka Vidmar** (Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU) je raziskal manj poznano pridigarstvo Vodnika kot svetnega duhovnika (analiza osnutkov pridig), ki je služboval v različnih župnijah, od Sore pri Medvodah, Bleda, Ribnice in Koprivnika nad Bohinjem do Ljubljane (*Vodnik kot pridigar*).

Drugi sklop dopoldanskih predavanj je začel **Igor Grdina** (Inštitut za kulturno zgodovino ZRC SAZU), ki je v referatu *Valentin Vodnik med monološko in dialoško strukturo v slovenski literaturi* z novih metodoloških izhodišč preverjal oznako Valentina Vodnika kot »prvega slovenskega pesnika«. Čeprav je znano, da so avtorsko poezijo objavljali že pred njim, si je prvenstvo na pesniškem področju Vodnik zagotovil zaradi načina objavljanja opusa, načina izrekanja zlasti narodnopolitičnih tem, ker je bil Vodnikov opus odprt v različne smeri in je kot tak predstavljal presečišče aktualnih literarnih prizadevanj. – **Marijan Dovič** (Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU) je v referatu »*Pervi slovenski pesnik*« in *slovenski pesniški kulti* analiziral kult narodnega »vodnika«, Vodnikovo nesporno prvenstvo v posmrtnih kulturnih oblikah čaščenja, ki je trajalo od tridesetih let 19. stoletja, ob odkritju spominske plošče leta 1858 na Vodnikovi domačiji in spomenika na Vodnikovem trgu leta 1889. – V nadaljevanju smo

prisluhnilo referatu **Mateja Hriberška** (Oddelek za klasično filologijo FF UL) *Antika v Vodnikovem življenju in delu*, ki je osvetlil večjo privrženost Vodnika stari grščini kot latinščini, kar se kaže v prevladi grških motivov, zgledovanju po grških vzorih (epigrami, basni) ter v prevodih anakreontik in antične proze. S klasičnimi jeziki je povezano tudi Vodnikovo delo na področju arheologije, predvsem epigrafike. – Dopoldanski del nastopov je z referatom »... dovolj je pisave, ki o meni govori!«: poskus psihološkega portreta Valentina Vodnika na temelju njegove pisave sklenil grafolog **Borut S. Pogačnik**, ki je na podlagi oblikovne, gibalne in prostorske slike pisave z metodo Bernharda Wittlicha poskušal ugotoviti Vodnikove značajske lastnosti. Po Jungovi definiciji naj bi se uvrstil med ekstravertirane čutilno-čustvene tipe, kakor ga opisujejo tudi sodobniki.

Po kosilu v Štalci pri Vodniku, kjer so nam za sladico postregli z mandljevo torto po »Vodnikovi« recepturi iz njegovih Kuharskih bukev, je popoldanski del »maratonskega« simpozija potekal v avtohtonem okolju na Vodnikovi domačiji v Zgornji Šiški. – Prvi sklop popoldanskih predavanj je bil posvečen Vodnikovemu publicističnemu in uredniškemu delu. **Monika Kalin Golob** (Fakulteta za družbene vede UL) je v prispevku *Valentin Vodnik: predhodnik, in ne začetnik novinarskega stila* na podlagi jezikovno-stilne in žanrske analize Vodnikovih besedil iz izbranih desetih števil *Lublanskih novic* (1797) s sodobnih metodoloških izhodišč opredelila Vodnika kot začetnika časnikarske tradicije, njegova časnikarska frazeologija in izrazoslovje pa sta le predhodnika pozneje razvitega specializiranega novinarskega stila. – **Blanka Bošnjak** (Oddelek za slovanske jezike in književnosti FF UM) je v referatu *Valentin Vodnik kot publicist in urednik* predstavila pomen in žanrsko vrstno-zvrstno zastopanost Vodnikovih uredniških (*Mala in Velika pratika*) in publicističnih besedil (*Lublanske novice*). – Drugi sklop popoldanskih predavanj je bil izrazito jezikoslovno obarvan. **Irena Orel** (Oddelek za slovenistiko FF UL) je v prispevku z naslovom *Vodnik kot pisec jezikovnih učbenikov v slovenščini* primerjalno med seboj in glede na (tujejezične) predloge analizirala Vodnikove jezikovne učbenike: abecednika in tri šolske slovnice v slovenskem jeziku (za poučevanje slovenščine, francoščine in italijanščine). S prevodom tujejezičnih slovnice je Vodnik v slovenski prostor prenašal moderne teoretične pristope in metodološke izkušnje dveh znamenitih slovnicekarjev, Charlesa-Françoisa Lhomonda in Francesca Soaveja. – **Marko Jesenšek** (Oddelek za slovanske jezike in književnosti FF UM) je v predavanju *Valentin Vodnik in Janez Nepomuk Primic* izpostavil jezikoslovne povezave med Vodnikom in razsvetljencem Janezom Nepomukom Primcem. Za metodološko sodobni Vodnikov slovar je sam prispeval panonsko besedje; oprl se je na Vodnikovo »knjižno širšeslovensko« slovnico, ki je upoštevala tudi slovenski severovzhod, in ne na Kopitarjevo »kranjsko« slovnico. Za potrditev te navezave in Primčevo vizionarsko napoved o oblikovanju enotnega slovenskega knjižnega jezika sta v slovnico primerjavo vključeni še Šmigočeva »haloška« (1812) in Dajnkova »vzhodnoštajerska« slovnica (1824). – Ta sklop predavanj popoldanskega dela je

zaključila **Andreja Legan Ravnikar** (Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU) z referatom *Valentin Vodnik kot leksikograf*. Bil je prvi slovenski leksikograf, ki je sam in s pomočjo informatorjev zbiral govorno besedišče s skoraj celotnega slovenskega etničnega ozemlja. Z dokumentiranostjo jezikovnega gradiva, aktualno rabo in odkrivanjem strukturnih zakonitosti maternega jezika ni prav nič zaostajal za začetniki znanstvenega (enojezičnega) slovaropisja v srednjeevropskem prostoru (Adelung). Obrnjeni Vodnikov slovensko-nemški slovar Jožeta Stabeja, ki je prav tako ostal v rokopisu, je »omogočil« lažjo dostopnost raziskovanja problematike večbesednih leksemov v Vodnikovem slovarju (stalnih besednih zvez, frazeoloških enot in terminoloških besednih zvez), in sicer na vzorčnih primerih slovarskih sestavkov z iztočnicami *nos*, *noga* in *glava*. – Povzetek referata **Petra Mikše** (Oddelek za zgodovino FF UL) »*Na Vršac mi stopi in sedi*«: *Valentin Vodnik pod Triglavom*, ki je zaradi bolezni odpadel, je napovedal prikaz razvoja gorništvu v povezavi z Vodnikom kot članom odprave v Triglavsko pogorje; Vodnik je bil tudi začetnik slovenske planinske poezije.

Po končanem uradnem delu simpozija so si predavatelji in poslušalci ogledali Vodnikovo domačijo s stalno razstavo o Valentinu Vodniku, ki jo je predstavila vodja upravljalca domačije Tina Popovič. Celodnevni simpozij se je zaključil z ogledom hišne predstave Andreja Rozmana Roza (Rozateater) *Ljubljanski vodnik našel Vodnika*.

Znanstveni simpozij ob 200. obletnici smrti Valentina Vodnika, ki je doživel precejšen medijski odmev, ne bi uspel brez članic organizacijskega odbora Alenke Porenta, Tine Popovič, Duše Race, Alenke Jelovšek in Eve Trivunović, ki so bile kolegici Ireni Orel in meni vedno na razpolago pri različnih opravilih v zvezi z organizacijo in končno izvedbo dogodka. V njenem in svojem imenu se vsem iskreno zahvaljujem.